

Šiame numeryje:

Anglų žurnalas recenzuoja knygą apie kovą už religiją Lietuvoje. Zanavykija praeityje ir dabartyje. Andriaus Kuprevičiaus lietuviškųjų fortėpiono kūrinių plokštelė. Stratforde šią vasarą 15 veikalų. Kelios pastabos prie J. Balio straipsnio. Danguolės Sadūnaitės eilėraščiai. J. Savojo novelė „Amžinas samarie-tis“. Tomas Venclova pakviestas į Rotterda-mo poezijos festivalį. Laiškogramos šiame dešimtmetyje. Mirė Jean Paul Sartre. Septintoji Baltiškų studijų konferen-cija.

ZANAVYKIJA PRAEITYJE IR DABARTYJE

J. JAKŠTAS

ZANAVYKIJA. II tomas. Redakto-rė — Alicija Rūgytė. Išleido Lietuvių istorijos draugija Chicagoje 1979 m. Redakcinė komisija: pirmininkė Ali-cija Rūgytė, nariai — kun. Jonas Duoba, Jonas Kaunas ir Juozas Ta-mulis. Viršelį piešė Antanas Tamo-šaitis. Spaudė „Draugo“ spaustuė, 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629. Tiražas 1000 egz. Kongreso bibliote-kos katalogo kortelės numeris: 78-61846. Leidinys iliustruotas nuotrau-komis, 408 psl., kaina — 15 dol., gau-namas ir „Drauge“.

Nenuilstančios Lietuvos istori-jos puoselėtojos Alicijos Rūgytės rūpesčiu prieš porą metų buvo išleistas Lietuvos srutinės istori-jos veikalas „Zanavykija“. Ji pri-rašė iš Zanavykijos kilę išveiviai, pateikdami savo atsiminimus ir šiaip žinias iš jų krašto praei-ties. Straipsnius atrinko ir mono-grafiją suredagavo p. A. Rūgytė ir pateikė skaitytojams mišrainę straipsnių apie tą Sūduvos kam-pelį. Bet ryžtingai p. A. Rūgytė pavyko gauti iš bendradarbių tiek straipsnių, kad jų negalė-jo sudėti į vieną knygą. Teko ruošti antrą. Ir štai neseniai (1979) pasirodė antras „Zana-vykijos“ tomas.

Vos atsivertus tomą, tuojau krinta į akis jo paskirtis: jis ski-riamas Sibiro tremtiniais ir kan-

kiniams. Jų atminimas įamžin-tas ir ketvirtoje veikalo dalyje, kuriai duota antraštė „Zanavy-kai kankiniai“. Po dedikacijos se-ka toks nostalgikas, giliai at-jaustas didžiai garbingo zanavy-ko Pr. Vaičiūčio eilėraštis „Yra šalis, kur upės teka“. Nors jis se-nas eilėraštis (parašytas 1897 m.), bet vis dar naujas ir visai tinka šios knygos įžangai.

I.

Knygos turinį sudaro 5 dalys. Pradedama nuo Zanavykų bui-ties aprašymo, t. y. nuo krašto vaizdavimo. Keturi rašiniai tam skirti. Jurgio Gimbuto „Lekėčių kaimo trobesiai“; P. Orintaitės-Janutienės „Zanavykijos buities ir būdo bruožai“; Juozo Ereto „Iš-dagų Uogintai“; vysk. Petro-Pranciškaus Būčio „Kun. Justino Bonaventūros Pranaičio gimtinė, šeima ir moksloėjimas“.

Kaip iš pavadinimų matyti, visi keturi aprašymai yra skir-tingi. Inž. J. Gimbuto straipsnis itin vaizdžiai teikia skaitytojui Zanavykų kaimo statybos pavyz-dį. Smulkiai aprašo autorius tro-besius su statybos detalėmis. Duodami trobesių planai, pjū-viai ir daug nuotraukų. Straips-nis yra inventorizacija vieno Za-navykų kaimo, dabar jau nykstan-čio ar jau išnykusio. Čia ir glūdi šio straipsnio istorinė vertė.

Kertinė Parasė

Anglų žurnalas recenzuoja knygą apie kovą už religiją Lietuvoje

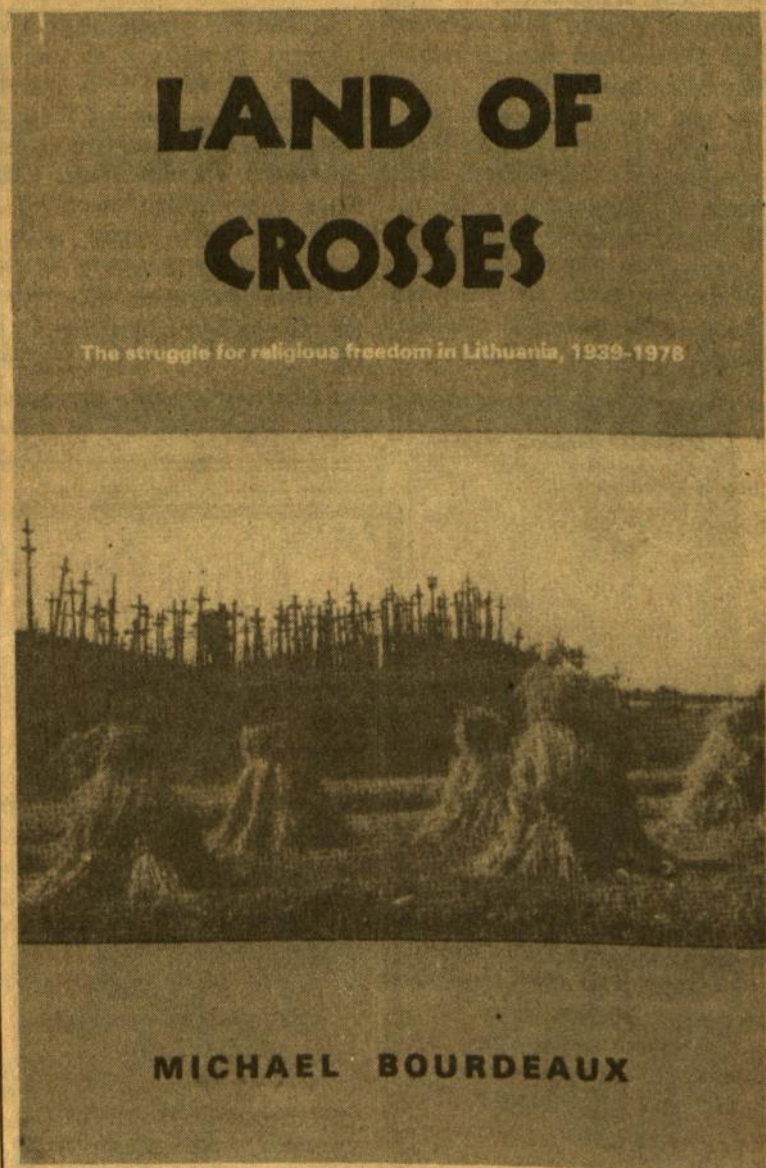
Pernai Anglijoje pasirodė Mi-chael Bourdeaux knyga „Land of Crosses“ (Kryžių žemė), aprašanti „kovą už religijos laisvę Lietuvoje“. Londone leidžiamo žurnalo „East - West Digest“ re-cenzentui ši knyga byloja apie „įkvepiančią lietuvių narsą“. Sausio numeryje jis rašo:

„Lietuva pergyveno Golgotą: tris karo meto invazijas, sąmo-ninę inteligentijos elito genoci-dą ir šeštadalio tautos deporta-ciją anapus Uralo. Savo didvy-riška kova lietuviai siekia ištau-soti savo tautybę ir katalikų tikė-jimą, kurie, kaip ir kaimyninėje Lenkijoje, neatjungiamai susiję. Kas Lenkija yra likusiai Rytų Eu-ropai, tas Lietuva — Sovietų Sąjungai. Daugelis rusų liudija a-pie nepaprastą lietuvių orumą, atsparumą ir tikėjimą Gulago la-geriuose. Kai kitos tautybės daž-nai pakrinka ir praranda savo tautiškumą, dauguma lietuvių žodžiais ir veiksmais tebetvirtina, kad jie turi teisę egzistuoti; jie pilni tikėjimo, ir tebeprtestuo-ja, nežiūrint neišvengiamo doro-vinio nuosmūgio, visuotinio al-koholizmo, skrybybų, abortų ir pa-auglių nusikalstamumo, kuriuos skatina prievarta brukamas ate-izmas...“

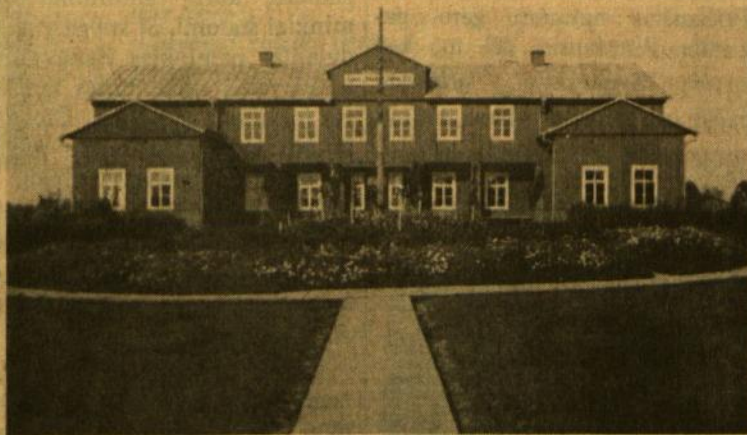
Knygoje „Kryžių žemė“ anglų recenzentas atranda „religijos persekiojimo metodų mikrokos-mą“ su gyvomis, ryškiomis, žmo-giškomis detalėmis. „Iš jokios bendruomenės Sovietų Sąjungo-je nesulaukėme tiek smulkme-niškos dokumentacijos apie reli-gijos priespaudą. Nuo 1972-ų metų, nežiūrint, kad iš tūkstan-čių aktyvistų keliolika buvo suim-ta, pasišventę katalikai paruošė ir slapta išgabeno į Vakarus tris-dešimt devynis „Lietuvos Katali-kų Bažnyčios Kronikos“ nume-rius, stengdamiesi atkreipti pa-

saulio dėmesį į savo sunkią būk-lę“.

„Kryžių žemės“ autorių, Reli-gijos ir komunizmo studijų cen-tro direktorių, Michael Bourdeaux, anglų žurnalo recenzentas vadi-na „mūsų iškiliausiu autoritetu religijos problemų Sovietų Sąjun-goje“. Anot jo, Bourdeaux su-geba svarstyti Lietuvos situaci-

Michael Bourdeaux knygos viršelis su garsiojo Kryžių kalno nuotrauka.

Šalčių „Ziburio“ gimnazijos rūmai

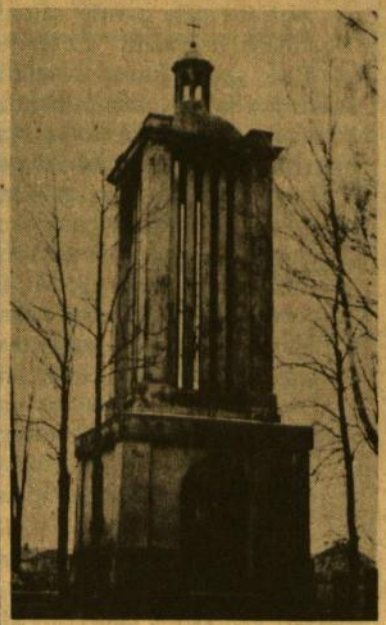
Lietuvos respublikos prezidentas Antanas Smetona prie poeto Prano Vaičiūčio kapo Sintautuose.

Rašytojos P. Orintaitės straips-nis yra ištrauka iš ilgesnio raš-to, skirto žinomam profesorui Pr. Kuraičiui. Lengva rašytojos plunksna pabrėžė Zanavykijos kraštovaizdį ir žmonių buitį. Prie to autorė suminėjo kelis prašmatnius Zanavykijos švie-siuolius, kunigus, kuriems buvo būdingas „grynas, be svetimų prieskonių, be jokio nutautini-mo iš tėviškės išsineštas lietu-viškumas“ (38 p.).

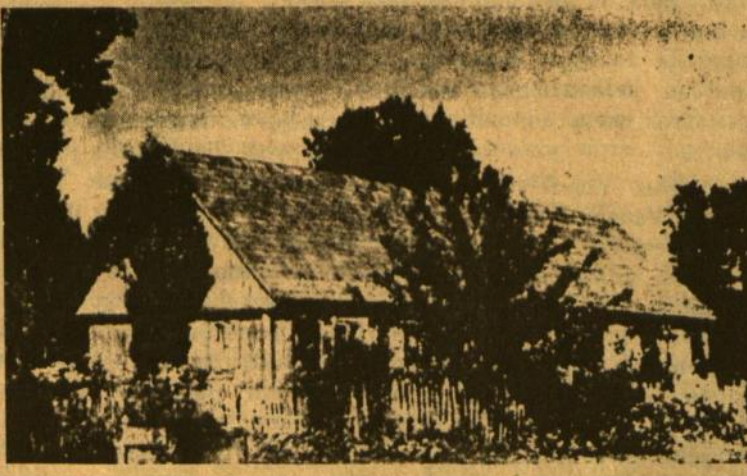
Prof. J. Ereto rašinį galima laikyti jo žmonos giminės — Uogintų šeimos istorijos trumpa apybraižė. Kaip istorikui ipras-ta (o profesorius buvo literatūros istorikas), jis dėsto dalyką gene-tiškai. Pradedama nuo Zanavykų šeimos aplamai ir pereina prie Uogintų. Pati šios šeimos istori-ja dėstoma jos paskirų išskiles-nių narių gyvenimo pavaizda-vimu. Vieno jos nario — Petro-nėlės gyvenimo istorija supinama su Marija Pečkauskaite, kun. Jur-giu Matulevičium (kuris klaidin-gai kartą pavadintas Vilniaus ar-kivyskupu) ir Vargdienių sese-rų vienuolijos pradžia. Tuo bū-du šeimos istorija išplečiama už

jos ribų.

Trečias straipsnis buities vaiz-davimo dalyje yra ištrauka iš vysk. Būčio parašytos kun. P. B. Pranaičio biografijos. Straipsny-je kalbama ne tiek apie Zanavy-kiją, kiek apie jo gyvenimą, stu-dijas Seinuose, Petrapilio Dvasi-nėje akademijoje, Friburge ir dar

Grikabūdis varpinė, pastatyta 1933 metais.

Jablonskių gyvenamasis namas Rygiškio. Iš čia pasilintas ir mūsų bendri-nės kalbos kūrėjas prof. Jono Jablonskio slapyvardis — Rygiškis Jonas.

šeimos narių istorijos. Skaitant kun. Pranaičio biografijos gaba-lėlį, kyla pageidavimas turėti iš-spausdintą rankraštįje esančią visą biografiją to žymaus ir mū-sų vienintelio bent iki šiol heb-raisto. Šiais laikais, kada žydų tauta įėjo į visuotinę politinę ir kultūros istoriją, lietuvių skel-btos pažūros ir žydų senovė būtų dėmesio vertos.

II.

Antroji dalis — atsiminimai yra labai margaspalvė. Sunku juos apibūdinti kokiais bendres-niais požūriais, nes čia autoriai rašo, „kas jiems atėjo į galvą“. Iš viso ši skyrių pripildo 16 ra-šalių (šliūpo pavartotas termi-nas!). Daugumas atsiminimų — pačių rašančiųjų pergyvenimai nepriklausomybės ir okupacinių laikais. Tokio pobūdžio atsimini-mai yra M. Liulevičienės „Šakių gimnazijoje (1929 — 1944)“; Br. Dabužio „Atsiminimų nuotrupos iš kariuomenės ir adminis-tracinių įstaigų organizavimo ir jų veiklos“; A. Didžbalio „Man-dagus areštas ir šaudymas ka-puose“ (Bolševikų areštas ir ka-linimas Marijampolės kalėjime). V. Išganaičio „Atsiminimai apie Gelgaudiškio šaulių būrio lik-vidavimą“; Antano Jono Kauno „Atsiminimai, liečią 1911 — 1922 m. švietimo būklę Zanavykijo-je“; Br. Andriukaičio „Griškabū-džio pavasarininkai“. Prie atsi-minimų galima priskirti kun. J. Stankevičiaus ištrauką iš jo die-noraščio.

Visuose atsiminimuose duo-dami gabalėliai istorijos iš ne-priklausomybės laikų. Pvz., gra-žiai, patraukliai parašytame M. Liulevičienės vaizdelyje trumpai pabrėžta Šakių gimnazijos istori-ja ir kartu pažymėta diskrimina-cinė 1929 m. švietimo ministe-rijos politika. Šiaip dalykiškoje apybraižoje įterpta viena paklai-kėlė (kartojama ir kitų), būtent: „Prasidėjus mokslui 1930 m. ru-denį gimnazijos direktorius pra-nešė, kad švietimo ministerija gimnazijose neleidžia veikti atei-tininkų kuopoms. Ateitininkų moksleivių kuopos uždarnos“ (91 p.). Šitaip rašant, nesilaiko-ma švietimo minist. potvarkio raidės. Juk gerai žinoma, kad potvarkiu buvo uždarytos 3 aukš-tesnės mokyklose veikusios or-ganizacijos: ateitininkų, jauna-lietuvių ir jaunimo. Uždarymo motyvai paliko švietimo ministe-rijos diskrecijoj. Kai kieno reikšta nuomonė, kad uždarymas pir-miausia taikytas jaunlietuvių kuopoms. Tad po 50 metų ra-šantiems atsiminimus nederėtų kartoti istorinės klaidos.

Labai savaimingi Antano Jono Kauno atsiminimai. Jie išplėsti i, galima sakyti, mažą Zanavyki-jos švietimo istoriją. Po tokios romantiškos refleksijos autorius grybštelėja Zanavykijos istoriją nuo Napoleono laikų, pereina, kaip jis vadina, į „daraktorių ga-dynę“, pakalba kiek apie karą ir pradedama nuo vokiečių okupaci-jos mokytojų kursų ir pradžios mokyklų steigimo. Dėstymas te-siamas iki pirmųjų nepriklauso-mybės metų. Antano Jono Kau-(Nukelta į 2 psl.)

Zanavykija praeityje ir dabartyje

(Atkelta iš 1 psl.).

no, paties buvusio mokytojo nuovokiečių okupacijos, pasipasakojimai yra vertingas įnašas į Lietuvos mokyklų istoriją pirmiesiems nepriklausomybės metams.

Prie atsiminimų galima priskirti ir kan. J. Stankevičiaus ištrauką iš dienoraščio, rašyto 1964 m. Jo aprašytas apsilankymas tėviškėje (1955 m.), kur kaunaukinkas pasijuto savų žmonių tariai nepažintais, daugelio pilietinių teisių neturįs ir net parijumi esąs, meta kiek žviesos į dvasiškų traktavimą dabartinėje komunistinėje indoktrinacijos paveiktoje visuomenėje.

Antra atsiminimų rūšis — jei taip galima pavadinti — buitiniai atsiminimai. Tokiais laikytini prof. Pr. Jucaičio "Iš tėviškins, Sintautų ir Zanavykijos padangės"; Vinco Žemaičio "Zanavykai užnoviečiai"; Juozo Liudžiaus "Šakiečio atsiminimai"; P. Orintaitės "Žemės, sodų, šnėskos".

Prof. Jucaitis biografiniame straipsnyje aprašinėja ir savo aplinkines būties. V. Žemaičio rašiniuose galima tiesiog priskirti mūsų liaudies meno bei tautosakos sričiai. Skaitytoja gali itin patraukti smulkiuomeniška aprašytas zanavykių audimo menas. Reikia stebėtis autoriaus to meno pažinimu ir jo išaiškinimu per kelis dešimtmečius savo atmintyje.

Matyt, jo domėtasi tuo audėjų menimu jaunystės laikais ir jis arti stebėtos stakles operuojančios audėjos. Išskirtinas Žemaičio rašinys zanavykų vestuvių ir jų papročių vaizdavimu. Tuo atžvilgiu jo straipsnis gali būti priskirtas ir tautotyros sričiai. Ypačiai vertingas įnašas į tą sritį apibrėžia gale pridurta ilga vestuvių dainų pynė. P. Orintaitės trumpa apybraižėlė skirta vaizduoti zanavykų ūkininkų (daugiau pasiturinčių) idiliškam, atsiskyrėlikam gyvenimui, jų ūkininkavimo būdai, žemės derlingumui. Grybštelėja kiek ir tarsenos skirtumai (jau ir Jablonskio pastebėjus), susidariusius dėl jų ūdaro gyvenimo. J. Liudžius trumpu straipsniu teikia skaitytojui kelis zanavykų buitines vaizdėlius — pasakojimus apie vaizduoklius, keistuolių šakių kleboną Kalėdą, pamini kai kuriuos prietarus, pabaigoje užsimena marijavitų sektą. Perdėm originalūs dr. Juozo Zubricko pasakojimai apie pasienio kontrabandą ir emigraciją su daugybe nuotykių.

I atsiminimų tarpą įdėta pora straipsnių, kurie galėtų būti laikomi geografiniais aprašais. Vienas jų Vladislavo Maleševskio "Išpūdziai iš prieš šimtą metų, kelionė Nemunu" ir Vlado Bartuškos "Po zanavykų žemę pasidairius".

Straipsnis yra senas Nemuno pakrančių aprašas. Paminimos vietovės, kaip Zapyškis, Žemoji Panemunė, Seredžius, Gelgaudiškis, taip pat piešiamas Zanavykijos vaizdas, žiūrint iš malūnsparnio.

III.

Daly trečioji ir ketvirtoji yra iškilųjų zanavykų vardynas. Trečioje dalyje surašyti kun. J. Duobos zanavykai kunigai. Prieš teikdamas sąrašą, jis trumpai pakalba apie Zanavykijos ekonomines ir socialines sąlygas, įgalinusias tėvus leisti vaikus į aukštuosius mokslus, ir jų religingumą, palenkusį jaunimą į kunigystės luomą. Toliau seka sąrašas kunigų su trumpomis jų biografijomis. Beveik visos biografijos imamos iš Lietuvių enciklopedijos (LE). Tuo būdu gera šio didelio J. Kapočiaus leidinio dalis perkeliama į Zanavykijos monografiją ir sudaromas jos ilgas skyrius (46 psl.).

Panašiai pasielgė ir Juozas Tamulis su Alicija Rūgite, sudarę

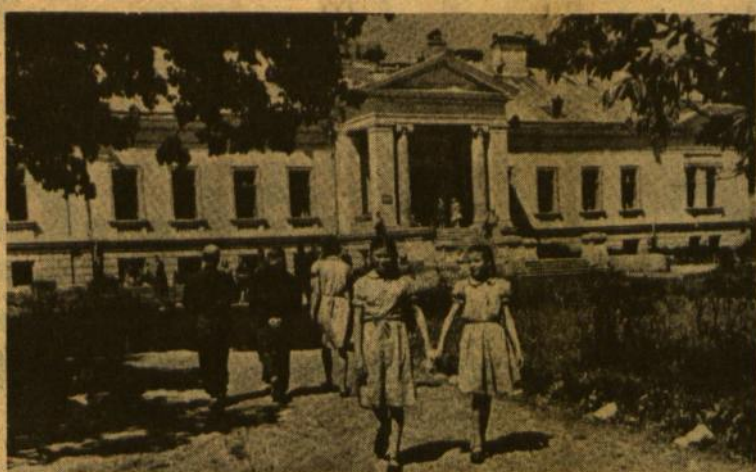
vardyną žymiųjų zanavykų. Jų sąrašas kur kas didesnis (90 psl.) už kun. Duobos. Jis specifikuoja, tariant, žymūnai rūšiuojami. Kiekviena jų rūšis skyrius surašoma. Tuo būdu teikiamas sąrašas Lietuvos nepriklausomybės signatarų, diplomatų, profesorų, gydytojų, savanorių kūrėjų, knygnešių, mokytojų, muzikų, dailininkų, poetų ir rašytojų, visuomenininkų ir kitų profesijų.

Ne vienas skaitytojas, perskaitęs šių dviejų dalių nomenklatūrą, gal priekaištaus leidėjams, kam jie sudėliojo į knygą tuos zanavykus, nurašytus iš LE. Priekaištas neturėtų gero pagrindo. Pirmiausia dėl to, kad knygą "Zanavykija" prirašyta pačių zanavykų ir jiems artimų

Zanavykai Sibire: P. Prancėvičiaus kapas.

Visos recenzija iliustruojančios nuotraukos paimtos iš "Zanavykijos" II tomo.

Gelgaudiškio dvaro rūmai, kur buvo įsteigta vaikų prileglauda

kaimynų ir skirta būti paminklu jų kraštui ir žmonėms. O juk dažnuose paminkluose surašomi žmonės, kurių atminimui paminklai statomi. Ši knyga yra nedylantis paminklas Zanavykijai, ir jai todėl tinka turėti įamžintus jos sūnus ir dukras. Daugybė įterptų Zanavykų brėžte pabrėžia knygos paminklinį pobūdį.

Kažkodėl knygos gale pridurtas skyrelis "Ivairenybės". Jame aprašomi dalykai būti gražiai tik įterpti į du pirmuosius skyrius.

IV. Dvieju tomu Zanavykijos monografija yra populiariu istoriniu, etnografiniu straipsnių rinkinys. Straipsniai liečia daugiausia nepriklausomos Lietuvos laikus. Tik kai kurie prasitęsia iki XIX a. antrosios pusės, jie rašyti senesnių autorių, dar atmenančių tuos laikus, ar iš tėvų pasakojimų žinančius. Monografija negali pretenduoti į mokslinius vaizdus. Ji nėra tyrinėjimo, bet vaizdavimo veikalas. Ir vaizduojami joje dalykai ir įvykiai, pasikliaujant atmintimi. Todėl ir vėliau atsiminimai. Kai "Zana-

Poeto Edmundo Steponaitio (labai jauno mirusio) kapas šakių kapinėse

vykija" yra atsiminimų rinkinys apie nepriklausomybės laikus, tai ji gali būti laikoma iš gyvenimo jau besitraukiančios kartos palikimu saviems ainiams. Ją skaitydami, jie prisimins savų tėvų gyventą laisvės dienas. Tad "Zanavykija" yra savos rūšies testamentinė knyga, ir kaip tokia — vienintelė mūsų išveivijoje literatūroje. Čia ir glūdi jos išliekamoji vertė.

Stratforde šią vasarą 15 veikalų

Kanadiškas Stratfordo festivalis 28-tą sezoną neoficialiai pradės gegužės 6. Bet gegužės 13 spektaklių 13 skiriami mokslinijai, o kiti bus uždarai (previews). Po birželio pirmosios savaitės dar kelių uždaru vaidinimų, ir Festivalio ir Avon teatre oficialiai sezonas bus pradėtas birželio 9. Tik Third Stage teatras atsidarys visu mėnesiu vėliau — liepos 10 ir iki rugsėjo vidurio jame pamainomos bus vaidinimai du veikalai. Kaip ir pernai, sezonas tęsis lygiai penkis mėnesius — baigsis lapkričio 8. Daugiau kaip pusė milijono Kanados ir JAV teatro mėgėjų turės progą festivalio grožybėmis pasidžiaugti.

William'o Shakespeare'o veikalai užims žymią repertuaro dalį: Festivalio teatre — *Twelfth Night*, *Henry V*, *Titus Andronicus*, *Much Ado About Nothing*; Avon teatre — *King Lear*; Third Stage teatre — *Henry VI*. Pastebėtina, kad *King Lear*, kaip ir pernai, tik sezono gale, tik nepilnus du mėnesius. Matyt, Peter Ustinov tik tiek laiko turi.

Avon teatro scenoje matysime John Gay muzikinį veikalą *The Beggar's Opera*. Šiame pastatyme, šalia solistų, dalyvaus ir naujai įsteigta 30-ties berniukų choras, dar niekur viešai nepasirodęs. Avon teatre įvyks dviejų veikalų pasaulinės premjeros: Ednos O'Brien dramos *Virginia*; Susan Cooper ir Hume Cronyn scenai pritaikinto veikalas iš Apalachių gyvenimo — *Foxfire*. Abi dramos repertuare liks po porą mėnesių.

Kiti veikalai: Carlo Goldoni

farsas *The Servant of Two Masters*, pagal Tom Cone versiją (Avon); D. L. Coburn'o komedija *The Gin Game* (Avon). John Guare komedija *Bosoms and Neglect* (Avon); Anton Cechovo *The Seagull* (Festivalio teatre); Eugene O'Neill *Long Day's Journey Into Night* (Avon); ir iš John Aubrey raštų Patrick Garland'o scenai paruoštas veikalas *Brief Lives*.

Ši sezoną Festivalio vyriausių režisierių ir meno vadovų lieka Robin Phillips. Jei jis vėl nebus ku'o nors primasintas pasilikti, kaip prieš porą metų, atrodė, šis bus jo paskutinis sezonas. Nebeminsiu visų režisierių, muzikų, scenos apšvietėjų ir kitokių pareigūnų — su jais susitiksime matyt spektaklių išpildyose. Galima tik pasidžiaugti, kad į 72 aktorių tarpą vėl ateina Maggie Smith, Brian Bedford, Pat Galloway, Peter Ustinov. Ir apgaileti, kad iš sąrašo dingę Ingrida Blekytė, Frank Maraden, Marti Maraden, Tom Wood. Kiekvieną sezoną kelių puikių, pamėgtų aktorių pasigendami. Vieni grįžta už metų ir už kelių (kaip šiemet Maggie Smith ir Pat Galloway), kiti pasilieka jiems labiau patinkamuose teatruose.

Skaitytojams, kurie norėtų Stratfordo festivalį aplankyti, bet nežino, nuo kurio galo pradėti, turiu gerą patarimą: parašykite, arba paskambinkite ir paprašykite brošiūros "Stratford 1980". Ten rasite visą informaciją (apie repertuarą, bilietų bei motelių kainas, bilietų užsa-

kymo formas, etc.). Adresas: Festival Theatre Box Office, P.O. Box 520, Stratford, Ontario, Canada N5A 6V2. Tel.: (519) 278-1600. Iš Toronto ir Detroito galima skambinti veltui, specialiomis linijomis. Ir išpėju, kad išvykas į Stratfordą planuojant, ypač savaitgalines, su bilietų užsakymu nereikia delsti, nes bilietai išgaruoja kaip kamparas, sezonui dar neprasidėjus.

1980. III. 11. Alfonsas Nakas

ATSIŪSTA PAMINĖTI

● BENDRADARBIŠ, 1980 Nr. 26. Nek. Pr. Marijos seserų leidiny, skirtas vienuolijos vėmėjams, talkininkams bei bičiuliams. Vyr. redaktorė — ses. O. Mikailaitė. "Bendradarbis" išleista 2 kartus metuose. Redakcijos adresas: Immaculate Conception Convent, Putnam, Conn. 06260.

Skoningai sutvarkytas, gausiai iliustruotas, 28 psl. leidiny: Jame ryškiai atsispindi seselių putnamiečių karitatyvinė, kultūrinė, visuomeninė ir pedagoginė veikla lietuviškosios išveivijos baruose. Naujame numeryje informuojama apie naujas ir būtinai stabybas Putname. Dr. Juozas Kriaučiūnas rašo apie jau praeityje seselių atliktus darbus ir seselių nuteiktą kelią šiaurinėje veikla. Kun. Stasys Yla įdomiai išvinguoja mintis apie "Nepeltingą šventumą". Sesele M. Paulė ir O. Mikailaitė mini Neringos dešimtmetį, kartu paliesdamos ir visą seselių nueiktą kelią Amerikoje. Išpūdziai iš Sv. Rašto seminaro pasakoja Augustinas Tijiūnėlis. Magdalena Galdickienė (1891-1979) spalvingai prisimename kun. Stasio Ylos. Pabaigoje duodama seselių darbų remiančių būrelių veiklos kronika.

Andriaus Kuprevičiaus lietuviškųjų fortepijono kūrinių plokštelė

● ANDRIUS KUPREVIČIUS performs piano works of Lithuanian Composers. Recording and production by "Advent custom recording". Front cover photo by Steve Cagan. Plokštelės kaina — 7 dol. 50 centų. Ji gaunama ir "Drauge".

Lietuviškos fortepijoninės muzikos pradininku reikia laikyti dr. Vincą Kudirką, kuris, nors tebedamas muzikoje mėgėjas, dar 19-tojo amžiaus gale parašė saloniui stiliaus dalykelių fortepijonui. Kiek vėliau Juozas Naujalis sukūrė jau žymiai kompoziciniai tobulesnių veikalukų šiam instrumentui. Šiaip lietuvių iki pat Pirmojo pasaulinio karo galo ribojosi beveik išimtinai vien vokaline muzika, skirta solistams ar chorams. Išimtis buvo tik M. K. Čiurlionis, kuris, aktyviau nedalyvaudamas tautinio atgimimo visuomeninėje veikloje, visą laiką koncentravosi vien į grynąjį meną ir 1900-9 metų laikotarpyje sukūrė gerą pluoštą profesionalio lygio ir kūrybine prasme originalios muzikos.

Tokia ankstyvosios lietuviškos muzikinės kūrybos poliarizacija nesunku suprasti. Lietuvoje tada beveik nebuvo kiek tobuliau pasirususių instrumentalistų. Nebuvo tada ir didesnio akstinio kompozitoriams kurti jiems muzikos. O nuolatos besiplečiantis tautinis judėjimas vis godžiau reikalavo savų, lietuviškų dainų.

Atgavus nepriklausomybę, išvykę į Vakarų Europą pasitobulinti lietuvių kompozitoriai — Gruodis, Šimkus, Banaitis, o kiek vėliau Bacevičius, Jakubėnas, Kačinskas ir kiti — greitai suprato tokių mūsų muzikos vienaspusiškumą. Grįždami tėvynėn, jie visi parsivežė nuosavų, naujesnių kryptų instrumentinių kūrinių. Deja, didesnio dėmesio tokiems savo naujiems kūriniams jie čia nesurado. Laikinojoje sostinėje

ALGIS ŠIMKUS

muzikiniame gyvenime oficialu toną davė publikos pamėgta ir valdžios subsidijuojama opera bei baletas. Jaunųjų kompozitorių pažangiais instrumentiniais veikalais, savo originalumu ne vienu atveju atkreipusiais net ir Europos didmiesčių kritikų dėmesį, čia mažai kas rūpinosi. Jie tapo nukišti į stalčius arba viešumą išvydo vien pačių autorių lėšomis atspausdinti. O dauguma pažangiųjų mūsų kompozitorių netrukdamai ir vėl sugrįžo prie dainų, protarpiais dar oficialiai paraginami atsilyginti už stipendijas lietuviška opera ar baletu.

Užsimodamas iš kuklaus lietuviškos fortepijoninės muzikos repertuaro sudaryti vien lietuviškų kūrinių ilgo grojimo plokštelę, pianistas Andrius Kuprevičius atsisotėjo prieš kebly uždavinį. Jis jį išsprendė, pasirinkdamas net dešimties įvairių kryptų kompozitorių kūrinių ir juos surikiuodamas chronologine tvarka, pradedant M. K. Čiurlioniu ir baigiant jau tremtyje išsivysčiusiais D. Lapinsku bei J. Svedu.

M. K. Čiurlionis yra palikęs daugiau kaip šimtą įvairiausių fortepijoninių užrašų. Deja, pradėjęs vis daugiau dėmesio skirti tapybai, jis daugelio jų niekada galutinai neužbaigė. Taip jie ir išliko vien pieštuku užraštais šikais. Gerai prisimenu 1924 — 25 m. kompozitoriaus Stasio Šimkaus pastabas, redaguojant pirmąją pomirtinę Čiurlionio kūrinių laidą. Jis visą laiką dejavo, kaip jam esą sunku Čiurlionio užrašus surasti ką nors pilniau išbaigto. Gerbdamas jo genijų, jis nenorėjo jo darbus papildyti savo kūryba, todėl redaguojamuose sąsiuvinuose talpino pa-

lyginti vien nedidelį dalykų skaičių.

1957 m. Valstybinės grožinės literatūros leidyklos jau Sovietijoje išleista M. K. Čiurlionio fortepijoninės kūrybos rinkinyje įdėta net 90 įvairių jo kūrinių. Tačiau ir šio leidinio redaktorė, kompozitoriaus sesuo muzikologė Jadvyga Čiurlionytė, pripažįsta, kad "M. K. Čiurlionio kūrinių fortepijonui... išliko tik pirmoji jų redakcija. Juose retai pažymėti tempai, dinamika. Trūksta taip pat frazavimo ir kitų interpretacijos ženklų. Daugelio išliko tik nebaigti eskizai". Redaktorė taip pat pažymi, kad daly Čiurlionio kūrinių, po daugiau kaip 40 metų, ji pati iš atminties "atkūrė" ir "atbaigė". Panašiai ir su pedantiškai tvarkinga šių kūrinių numeracija, opusais bei jų pavadinimais. Redaktorė prisipažįsta, kad "daugumas paskutiniojo laikotarpio kūrinių autorius palikta be pavadinimo... tai redaktorė juos pavadino 'preliudais', o kur suabejota 'pjesėmis'". Tai štai kodėl Čiurlionis mums dabar atrodo buvęs vien preliudus pasišovęs rašyti.

Kuprevičius pradeda trimis Čiurlionio preliudais. Pirmasis, Opus 16, Nr. 1 sukurtas 1904 m. Varšuvoje ir atspausdintas iš likusio nepilno juodraščio, kuriame tebuvo vien septyniolika taktų. Likusioji dalis redaktorės užrašyta iš prisiminimų. Kiti du, leidinyje pavadinti Pjesėmis Opus 20, Nr. 2 ir 3, spėjama Čiurlionio parašyti 1905 m., studijuojant Leipzige, nors paskutinytis savo faktūra ir stiliumi yra daug artimesnis žymiai vėlesniems jo kūriniams.

Toliau seka J. Tallat-Kelpšos švelnių nuotaikų Impromptu. Tai kuklus tradicinio 19-ojo amžiaus romantikų stiliaus dalykėlis, matyt, parašytas dar konservatorijoje. Stasio Šimkaus Scherzo, taip pat iš Petrapilio konser-

vatorijos studijų laikų. Tai gyvos nuotaikos klasikinės formos gabalas dainos "Lakšutė, paukštute, kur šianakt nakvojai" tema, buvęs numatytas trečiaja dailimi niekada nebaigtos fortepijono sonatos. Dviejose K. V. Banaitis ištraukose iš Leipzige studijuojant 1926 m. parašytų "Sutemus giesmių ir vizijų" dar stipriai jaučiamos mokyklinės impresionistų įtakos, nors jau aiškiai prasikiša ir vėliau šio kompozitoriaus išvystyto savito lietuviško stiliaus pradmenys.

Vlado Jakubėno du iš Lietuvoje nespėto baigti baletu "Vaišos juosta" fortepijonui paties kompozitoriaus pritaikyti šokiai yra vieni brandžiausių ir originaliausių dalykų šioje plokštelėje. Šio neseniai mirusio kompozitoriaus instrumentinė muzika išliko tik nebaigti eskizai". Redaktorė taip pat pažymi, kad daly Čiurlionio kūrinių, po daugiau kaip 40 metų, ji pati iš atminties "atkūrė" ir "atbaigė". Panašiai ir su pedantiškai tvarkinga šių kūrinių numeracija, opusais bei jų pavadinimais. Redaktorė prisipažįsta, kad "daugumas paskutiniojo laikotarpio kūrinių autorius palikta be pavadinimo... tai redaktorė juos pavadino 'preliudais', o kur suabejota 'pjesėmis'". Tai štai kodėl Čiurlionis mums dabar atrodo buvęs vien preliudus pasišovęs rašyti.

Kuprevičius pradeda trimis Čiurlionio preliudais. Pirmasis, Opus 16, Nr. 1 sukurtas 1904 m. Varšuvoje ir atspausdintas iš likusio nepilno juodraščio, kuriame tebuvo vien septyniolika taktų. Likusioji dalis redaktorės užrašyta iš prisiminimų. Kiti du, leidinyje pavadinti Pjesėmis Opus 20, Nr. 2 ir 3, spėjama Čiurlionio parašyti 1905 m., studijuojant Leipzige, nors paskutinytis savo faktūra ir stiliumi yra daug artimesnis žymiai vėlesniems jo kūriniams.

Toliau seka J. Tallat-Kelpšos švelnių nuotaikų Impromptu. Tai kuklus tradicinio 19-ojo amžiaus romantikų stiliaus dalykėlis, matyt, parašytas dar konservatorijoje. Stasio Šimkaus Scherzo, taip pat iš Petrapilio konser-

kumas. Juozo Gruodžio neįgaustu fortepijoninių kūrinių tarpą Rytiškas šokis ir Katerinka yra šiam ekspresyviai ir įdomiam kompozitoriui tipingi dalykai.

Disonansą išsilydijusio Juliaus Gaidelio keturių dalių "Mažoji suita" charakteringa savo skausmingomis nuotaikomis. Kaip A. Kučiūnas taikliai nurodo, Gaidelio muzikoje vyrauja melancholija. Pas jį nesulauksi saulės po slegiančio lietaus. Disonansiniai varpai pas jį skelbia ne būsimą džiaugsmą, bet ateinančią nelaimę. Įprastai linkama Verpės dainą pas Gaidelį skamba irgi kažkaip skausmingai. Net ir greito tempo Malūnininko šokyje jaučiamas liūdesio atspalvis.

Kraštutiniu modernistu save laikiusio Bacevičiaus du preliudai, Op. 40, Nr. 4 ir 6, parodo šį mažai žinomą mūsų pianistų kompozitorių nelauktoje šviesoje. Tai geros kompozicinės technikos, kontrastingų nuotaikų ir visiški konservatyvaus stiliaus dalykai. Mūsų veržiam Dariusi Lapinskui atstovauja vien mažas, dar studijuojant parašytas ir jo vėlesnei kūrybai nelabai charak-

teringas veikalukas, pavadintas "Pantomime". Baigiamą "Clevelande kūrančio kompozitoriaus Jono Švedo modernių atspalvių Muzikinių šikių.

Plokštelėje išpūdingiausiai pavykę yra gyvyje, energijos pilni dalykai. Čiurlionis skamba išraiškiai, elegantiškai ir entuziastingai. Paskutinis preliudas, Op. 26, Nr. 3, ne veltui yra buvęs vienu paties kompozitoriaus mėgiamausiu savo kūrinių, kurį jis dažnai skambinęs draugu tarpe. Panašiai stilingi ir įtikinčiai skamba ir Chicago International Society of Contemporary Music premija apdovanotas Jakubėno "Velnio šokis", Bacevičiaus preliudai ir Švedo muzikinių šikių.

Koncertuose Kuprevičius yra pasižymėjęs savo jautriu lyrizmu ir išpūdingu miglotu impresionistiniu kūrinių atlikimu. Tai ryškiausi jo interpretacijos bruožai. Šioje plokštelėje tačiau impresionistinės Banaičio "Sutemus ir vizijų" giesmių ištraukos skamba kažkaip sausokai. Lopsinėje neujačiama sutemus, o Sešėliuose nesigirdi vizijų žaismo. Panašiai ir Gruodžio, Gaidelio bei Lapinsko lyrynių nuotaikų kūrinių vietomis skamba, nors techniniai tobulai ir gracingai, kiek monotoniškai, lyg nepilnai išjieskotai, be Kuprevičiui įprastos, klausytoją pavergiančios charizmos. Tai tačiau vien periferinės pastabos.

Aplamai paėmus, Andriaus Kuprevičiaus lietuviškosios muzikos plokštelė yra šviesus pragiedrulys mūsų kultūrinėje padangėje. Tai viena pirmųjų sekmingų pastangų išveivijoje paskleisti lietuvių kompozitorių darbų profesionaliai išbaigto lygio atlikime. Šios plokštelės vieta kiekvieno muziką mylinčio tautiečio rinkinyje. Ji taip pat bus vertinga dovana bet kuriam švėtimtaučiui, besidominčiam lietuviška muzika.

Plokštelės aplanką puošia meniška pianisto nuotrauka, o antroje pusėje telpa muziko Aleksandro Kučiūno anglų kalba parašytos atliekamų kūrinių ir jų kompozitorių charakteristikos.

Paukščiai grįžta...

Nuotr. V. Maželis

Kelios pastabos prie J. Balio straipsnio

VINCAS MACIONAS

Pernai "Drauge" (1979.X.27, nr. 250) buvo išspausdinti P. Skardžiaus atsiminimai apie Krėvę, į kuriuos plėtojau straipsniu taip pat 080 "Drauge" (1979.XII.15, nr.290) atsiminimai J. Balys. Kadangi abiejose straipsniuose rašoma apie senus, dabartinius "Draugo" skaitytojų. O daugumas mažai ar net ir visai nežinojus dalykus, norėčiau ir aš pridėti kelias pastabas, kad ir kiek suvėluotai dėl įvairių kitų mano darbu. J. Balys nurodė, kad jis nebuvo buvęs perrinktas Humanitarinių mokslų fakulteto asistentu, nes nebuvo perrinktas "nuolankiai pataikauti savo "bosui" [t.y., dekanui Krėvei], tai ir išėjo nemažas konfliktas". Laidantis dėsnio "audiat et altera pars", pacytuosime ištrauką iš Krėvės anų laukų straipsnio, nes jis pats nebegali atsakyti. Tegul patys skaitytojai apsisprendžia, katra versija jiems patikimesnė. Rašė Krėvė "Mūsų tautosakoje" (X, p. 217 - 218), kad Balys buvo jo ir prof. M. Biržiškos pastangomis paskirtas asistentu (beje, tai buvo 1934 m.). "Vėliau p. Balys buvo pateikęs Humanitarinių mokslų fakulteto tarybai habilitacinį darbą, bet tarybos išrinktoji tam darbu įvertinti komisija (prof. M. Biržiška, docentas Pr. Skardžius ir A. Salys) nepripažino jo mokslininko rimtu ir pasiūlė atimti; p. Balys į tokį komisijos sprendimą reagavo laišku, kuriame įveidė komisijos narius ir dekaną. Ten jis apkaltino komisiją pavydu, nemoksliskumu ir vergiškumu. Fakultetas, atsižvelgdamas į p. Balio jauną amžių ir karštą temperamentą, neregavo į tokį jo elgesį ir patenkino tuo, kad jis atsispręš komisijos narius ir dekaną". Bet ir po to Balys nesiliovęs kalbėti ir veikti prieš fakultetą, tad ir nebebuvo perrinktas kitiems metams.

Dėl to neperrinkimo Balys dabar taip rašo: "Nežinau, ar Krėvės įpraitas, ar savo paties iniciatyva, lenkas prof. Šilkarskis asmeniškai agitavo kiekvieną fakulteto narį, kad už Balį nebalsuotų". Visų pirma, jei pats prisipažįst, kad nežinau, neretų sugestijuojančia užuomina rašyti apie kitą žmogų ką nors paskalo, nes tai tebus nugaros paskalos pakartojimas. Antra, per me-

tus laiko fakulteto taryba galėjo gerai pažinti naująjį asistentą Balį, susidaryti apie jį savo nuomonę ir jai (pvz. tokiems profesoriams kaip M. Biržiška, I. Jonynas, V. Mykolaitis, A. Salys ir kt.) negalėjo būti lemiama vienokia ar kitokia prof. Šilkarskio pažiūra, net jei jis ir tikrai taip kiekvieną būtų agitavęs prieš Balį. Ir dar, Balys kažkodėl rado reikalingą pabrėžti, kad prof. Šilkarskis lenkas, lyg tuo norėdamas jį suniekinti. Mažumų tėsė Lietuvoje nebuvo įstatymų ribojamos, tad ir universiteto profesūroje šalia lietuvių buvo ir žydų, ir rusų, ir lenkų ir kt. Antai garsusis Kauno advokatas S. Bieliškinas, žydas, labai idomi dėsni civilinės teisės kursą, kurį ir aš pats esu klausęs. Universitetas tikrai galėjo didžiulius gilus mokslo istorikų L. Karsavinų, rusų, per trumpą laiką puikiai išmokusių lietuviškai ir davusių mūsų mokslui monumentalų veiklą — lietuviškai parašytą penkių tomų Europos kultūros istoriją. Tą patį galime pasakyti apie Lietuvos lenką M. Roemerį, dar prieš pirmąjį karą parašiusį reikšmingą studiją apie lietuvių tautinį atgimimą, o nepriklausomaisiais laikais kelerius metus buvęs vyriausio tribunolo teisėju, daktarus universiteto rektorium ir 1928 m. prezidento Smetonos pasikviestą valstybės tarybon. Taip pat ir V. Šilkarskis, gimęs Pabiržės valsčiuje, keliolika metų sėkmingai profesoriaus mūsų universitete ir pasireiškė gausiais mokslo darbais, jų tarpe plačiu įvadu ir išsamiais komentarais prie A. Smetonos iš graikų kalbos išversto ir 1935 m. švietimo ministerijos išleisto Platono veikalą "Sokrato gynimasis teisme".

Užkabina Balys ir kitus profesorius: "Krėvės ryškūs garbintojai buvo B. Sruoga ir P. Skardžius, kurie tuo būdu greit darė akademine karjerą". Nuoširdi draugystė — tai dar nėra koks pataikūniškas garbinimas. Itin artimai buvo susidraugavę Krėvė ir Sruoga. Kauniečiams per ilgus metus tiesiog buvo įstrigusi akin neperskiriama pora — milžino Sruogos ir žemaugio Krėvės, bežingsniuojančių Laisvės alėja kasdieninio kavos puoduko išgerti. Ir Amerikoje Krėvė ne kartą su ilgaisiu

Nuotrauka Vytauto Maželio

prisimindavo savo ilgametį bičiulį. "Skaudu, — rašė 1948.VII.18 d. V.Sruogienei, — kad neteks jau pasiimtyt isu Baliu [Sruoga], nei su Baltrušaičiu, kuriuos aš tikrai mylėjau". 1953.IV.3 d. vėl rašė Sruogienei, ketindamas savo "Dangaus ir žemės sūnus" dedikuoti Sruogos atminimui: "Juk iš tikrųjų Lietuvoje tik ji vieną turėjau tikrą ir nuoširdų draugą. Jis buvo man tikras draugas, kaip ir aš jam. Ir ne todėl, kad vienas antram buvome reikalingi, kaip kokių gėrybių pasiekti. Mus jungė tik mūsų sielos, ir niekas kitas..." Tai lyg paties Krėvės atsakymas iš Anapso į neskoninę Balio pasiūlymą.

Pagaliam nei Sruogai, nei Skardžiui nė nebuvo reikalinga kokia speciali protekcija fakultete, o dekanas nebuvo ten jau toks visagalis. Po ankstyvos K. Būgos mirties fakultetas stokojo kalbininko lituanisto, ir jam labai buvo reikalingas Skardžius, grįžęs po uolų studijų Leipzige (užsieninė švietimo ministerijos stipendija jis buvo gavęs Jablonkso rekomenduotas) ir dėl savo pažymėtinio darbštumo gausiais mokslo darbais greit iškilęs į mūsų pirmaujančius lingvistus. Vėlgį, Sruoga svariai reikšėsi mūsų literatūros bei apskritai kultūros gyvenimui, ir fakultetui buvo gera jį turėti savo personale. Ligi šiol su pagarbomis prisimena jį ypač jo teatro seminaro dalyviai.

Pagrindinis dėstomasis universite-

te Krėvės dalykas buvo lenkų literatūra. Kaip geras lenkų ir rusų literatūrų žinovas, Krėvė tuos dalykus patraukliai dėstė ir Pensilvanijos universitete, studentų labai vertinamas ir gerbiamas. Buvęs Krėvės studentas Wisconsinso universiteto profesorius A.E. Sennas, žinomojo kalbininko sūnus, laiko Krėvę tikrai nepamirštama asmenybe Pensilvanijos universiteto profesūroje — "as a student of his in that period, I consider him to have been one of the truly memorable personalities on the faculty of that institution" ("Journal of Baltic Studies", 1976, No. 3, p. 255).

Nors tautosakos tyrinėjimas ir nebuvo Krėvės mokslinė specialybė, jis ja domėjosi ir dar pačioje jaunystėje buvo pradėjęs užrašinėti dainas. Ilgainiui paskelbė nemažus įvairios tautosakos rinkinius. Labiausiai jį traukė literatūrinis aspektas. XIX amžiaus pradžioje mūsų sparčiai besikylančiame kultūros gyvenime ryškiai išliko mintis įieškoti versmų naujai lietuvių literatūrai, muzikai ir menui tautosakoje, dainų melodijose, ir tautodailėje. S. Čiurlionienė tvirtino, kad dainose "reikėtų įieškoti patarimo ir pamokslų [pamokymo], kokiais takais turėtų žengti naujoji poezija" ("Lietuvoje", 1910, p. 33), o Krėvė rašė, kad "ne vienas Džukijonas padavimas gali po įkvėptą dailininko plunksna persikeisti į įstabiausiąjį paveikslą" ("Vilniaus žinios", 1907, nr. 107).

kūrė mano vardo vienuolijos, ligoninės. O ir šių dienų toji garsioji Kalkutos Teresė argi nėra mano įkvėpta? Taip aš vykdau rabbi iš Nazareto man pavestą misiją, kuri žmonijos gyvenime visuomet yra aktuali kaip evangelija, tai ir aš esu krikščionių mokslo pagrindas.

Tačiau nemanyk, kad aš esu jau toks kilnus gerasirdis, kaip mane pavaizdavo Mesijas. Jis ne viską papasakojo, kas dėjosi vėliau. Tiesa, aš pasigailėjau to nelaimingo, sužeisto, likusio be pagalbos žydo, bet tuo pat metu pajutau pyktį, pagiežą tiems, kurie pirma manęs praėjo keliu, prie kurio gulėjo nelaimingasis. Praėjo levitas ir kunigas. Norėjau juos gerokai pamokyti už tokį jų pasielgimą prieš Įstatymą. Norėjau juodu sumušti taip, kad būtų panašūs į tą pakeliui pamestą nelaimingąjį. Kokia puiki buvo proga atsilyginti samariečiui už visą pa nieką, kurią žydai jautė mums, samariečiams!

Tad palikęs sužeistąjį užeigoje, išskubėjau paskui anodu į Jerichą. Palandžiojės nesunkiai radau abu, nes Jerichas yra Jeruzalės šventyklos tarnų miestas ir, gerai pajieškojus, galima rasti ko nori. Pirmiausia išplūdau levitą — kaip jis galėjo taip abejingai praeiti pro sužeistą savo tautietį. Vargšelis ėmė drebtį, teisintis, maldauti pasigailėti, nes iš mano akių ir sugniaužtų kumščių matė, kad su manim ne juokai. Gali būti skaudi baismės ir atsiskaitymo valanda. Sakėsi esąs jaunas, jam darosi bloga, kai pamato žaidzas, kraują. Kas kita, jei būtų reikėję gelbėti gyvybę, pavyzdžiui skęstančiojo. Bet čia jau atrodė lavonas, nes veidas buvo aptūptas musių. O turėti kontaktą su lavonu yra begalinis susitėpimas, kurį nusiųalyti ne taip jau paprasta. Be to, jis jautėsi, kad paskui jį eina kitas, ir tas tikriausiai sustos prie sužeistojo ir juo pasirūpins...

Danguolė Sadūnaitė

Siltas pavasario lietus
iškvietia,
išvilioja žolę iš žemės

ir jau be jos negalime
gyventi!
(be šios minkštos, žalios
putos)
Ji kaip duona mums,
kaip druska

SEAL BEACH

dar anksti;
išblyškęs saulės veidas
prisiglaudęs prie išblykusios
žemės;
tik raudonumas obuolyje,
aštrus, kaip prisipažinimas meilėje

Kalbėsiu apie Tave,
kaip apie upę — šiandien;
vasara — kalnuose.

Ji atneša man judesį,
gyvumą, šokį, šviesą.
Dainą, pokalbį su diena,
su smėliu, su akmenimis..

Karštyje — vėsa

DARŽO LAISTYMAS

skaitau eilėraštį,
apie gyvatę susiraičiusią
žolėje;
jos uodega rožių lysvėje
// // // // //
tyliai ji geria vandenį
iš krano;
tyliai nuryja vandenį..

Amžinas samarietis J. Savasis

Patekau į ligoninę pirmą kartą. Ne dėl to, kad būčiau rimtas ligonis. Tik mano gydytojas privertė. Sako reikia padaryti tyrimus, gal kur organizme įsiveisė "vėžiukas". Ko tik nepadaria, galima dar išgydyti, o kai jau išaugs — ir rimtą vėžį, tada...

Nejauku, kada Tave ligoninėje kankina visokiais aparatais, siurbia kraują ir kitus organizmo skysčius, ir vis įjiesko to vėžio. Tokioje būklėje galima rimtai susirgti. Po rytinio tyrimo, paskui, pagal įsakymą, gulinėju, pavaikšioju. Yra laiko knygą paskaityti, šiaip pamąstyti apie visokias žmogaus problemas.

Ligoninė ir ligonius aptarnauja seserys vienuolės. Visuomet greitos, linksmos, paslaugios. Vieną naktį, negalėdamas užmigti, ėmiau galvoti, iš kur joms tas pasivaikšėjimas. Gal už pinigų, kuriuos ima gana stambius iš ligonių? Bet tie pinigai joms nėtenka. Reikia ir ligoninė išlaikyti, ir gydytojams algas mokėti. Apsistojau prie minties, kad jos tai daro iš meilės artimui, kaip mokė Kristus palyginingame apie gailestingąjį samarietį.

Taip man begalvojanai, staiga pamaciau šalia savo lovos sėdintį žmogų. Menkoje, virš durų mėlynos lempos šviesoje pastebėjau, kad tai ne ligonis, o kažkoks nepažįstamas rytietis. Jo galvos gaubtuvas, drabužiai, barzda rodė, kad tai yra arbas — palestinietis arba žydas. Nustebęs ir išsigandęs vos

galėjau ištarti:

— Kas esi ir ko iš manęs nori? Ar tik nebūsi amžinas žydas?

— Taip aš esu amžinas, tačiau ne žydas, kurį Nazareto rabbi už jo beširdiškumą pasmerkė būti amžinai keliaujančiu ir niekur nerandančiu poilsio. Aš amžinas samarietis apie kurį tu dabar galvoji.

Dar labiau nusigandau, nes supratau, kad čia baidyklė, apsimitusi samariečiu, ir dar amžinu.

— Iš kur tu čia atsiradai ir kodėl amžinai klajoji?

— Tasai Nazareto rabbi, kuris buvo Mesijas ir mokė žmones gailestingumo, paėmė mane artimo meilės pavyzdžiu po to, kai aš pasigailėjau savo priešo žydo, jį radęs pakeliui į Jerichą apiplėštą ir sužeistą. Aš jį išgelbėjau, kitaip būtų miręs. Evangelistas Lukas, aprašęs Mokytojo papasakojimą, pavadino tai palyginimu. Bet tai buvo tikras faktas. O kadangi artimo meilė yra didžiausias įsakymas, aš likau amžinas pavyzdys, nemirtingas iki paskutinio teismo, kada už artimo meilės darbus vieniems bus atlyginta, o kiti susilauks baismės. Argi jūs, šio laiko žmonės, nepastebite, kad aš esu amžinas? Visų amžių dailininkui priepiešė mano paveikslų, kur pavaizduota, kaip aš pasilenkęs prie to nelaimingojo žydo, tvarkau jo žaizdas. Tokie paveikslai kabo ligonių salėse ir krikščionių salonuose. Įsi-

Supratau, kad čia turiu reikalą su ciniku, bailiu, tinginiu. Jam rūpėjo greičiau praeiti pro nelaimingąjį. Jis galėjosi ne sužeistojo, o tik savęs. Jautėsi tad pakankamai pasiteisinęs. O aš, nusispjovęs ant tokios menkystos, palikau jį ir toliau įieškoti savo veiksmams sukto pasiteisinimo.

Kitaip buvo su kunigu. Jis tuojau pasirodė pilnas savimi pasitiekėjimo. Turėjau matyti ir suprasti, kad jis, žydas, dargi Jeruzalės šventyklos tarnas, nėra reikalingas samariečio pamokslų ir pamokų. Tačiau matydamas, kad aš čia pat galiu įvykdyti ir teismą, ir bausmę, paaiškinu man — bjauriam samariečiui — savo dvasios būklę: jis keliovo susikaupęs, paskendęs maldoje. Nenorėjęs jos pertraukti. Pats pasidavęs Dievo valiai, net pavydėjęs tam, kuris ten pakelėje miršta pagal Dievo valią. O savo malda net palydėjęs jo sielą pakeliui į Abraomo prieglobstį...

Kaip jūs visa tai vertintumėt? Kas čia: isterija, mistinė haliucinacija? Kiti gal tai pavadinys begėdiškumu, nuodėme? O gal jo pasielgimas buvo savotiškas artimo meilės supratimas? Gana to, kad abudu — aš samarietis, jis žydų kunigas — abu jautėme, nors labai skirtinga, tam nelaimingajam užuojautą. Bet mane tasai Nazareto rabbi pavadino „gailestinguoju samariečiu“ ir nė žodžio nepasakė apie tą žydų kunigą. Gal ir jo pasigailėjo, iš savo gerumo paslėpė jį nuo amžino pasmerkimo. Bet, jei aš būčiau atkeršijęs tam beširdžiui kunigui, kažin ar būčiau likęs būsimom kartom „gailestinguoju samariečiu“? Todėl atleidau jam ir palikau jį savo iliuzijose ir savotiškame supratime, kas yra artimas ir kaip reikia jį mylėti. Susitaikymui užėjome į kartiamą ir išgėrėme po stiklą gaivaus vyno į ano užeigoje paliktą sveikatą.

Baigiau. Dabar žinote viską, kaip buvo iš tikrųjų, o ne kaip mane nupiešė apokrifai, arba nevisiškai atpasakojo Lukas evangelistas.

Klausiau su dėmesiu samariečio istorijos. Kai jis baigė, išdriusau paklausti:

— O kaip su tuo sužeistu žydu? Ar jis pasveiko?

— Čia irgi linksma žinia. Kai po kelių dienų grįžau į užeigą, mano išgelbėto žydo neradau nė kvapo. Jis, greitai pasveikęs, išėjo savo keliais. O užeigos savininkas — čia irgi stebuklas — nenorėjo imti pinigų, kiek buvo išleidęs daugiau, negu aš buvau jam palikęs avanso. Džiaugiausi, kad mano gailestingas darbas, palietė ir jį. Tačiau mano džiaugsmas nebuvo visuotinis. Norėjau būtinai surasti tuos plėšikus, kurie ne tik apiplėšė, bet ir sužeidė mano išgelbėtą žydą. Landžiojau po visokias karciamas, lindynes, bet iki šiol jų neradau. Pastebėjau, kad panašūs plėšikai šiandien yra net dar didesni akiplēšos. Jie ne tik apiplėšia, sužeidžia, bet ir žudo savo aukas. Man tokie nerūpi, nes valstybių įstatymai ir policija su jais bando susidoroti. Man reikia rasti tuos, kurie apiplėšė, sužeidė aną žydą. Jei žinote, kur juos rasti, pasakykite man. Aš nesu policininkas ir neatiudiosiu jų į teisingumo rankas. Susidorosiu su jais pats. Bet gal dėl to ir nerandu, kad nesusiųkompromituočiau rabbi iš Nazareto akyse. Tuomet jau nebūčiau „gailestingasis samarietis“. Gal?...

Man begalvojanai apie tai, ką išgirdau, nepastebėjau, kada mano pokalbininkas išnyko. Jis nuėjo tęsti savo misijos: skelbti kas yra artimas ir kaip reikia jį konkrečiai mylėti.

Žinau, kad jei kam papasakosiu šį mano susitikimą su amžinu samariečiu, palaikys mane trenktu ir patalpins į tokiems skirtą ligoninę. Tad verčiau tylėti...

(Nukelta į 4 pusl.)

Tomas Venclova pakviestas į Rotterdamo poezijos festivalį

Šių metų birželio 16–21 dienomis Rotterdame (Olandijoje) įvyks pasaulinis poezijos festivalis „Poetry International“. Tokie festivaliai rengiami kas vasarą nuo 1970 metų. Juose yra dalyvavę iškilūs visų kraštų poetai: Robert Lowell, Allen Ginsberg (JAV), Stephen Spender (Anglija), Pierre Emmanuel, Yves Bonnefoy (Prancūzija), Günter Grass, Günter Kunert (Vokietija), Rafael Alberti (Ispanija), Pablo Neruda (Čilė), Octavio Paz (Meksika), Czesław Miłosz, Tadeusz Rożewicz (Lenkija). Yra dalyvavę taip pat vienas sovietų poetas (Andrei Voznesensky) ir keli naujieji sovietų tremtiniai — Joseph Brodsky, Aleksandr Galič.

„Siemiet į „Poetry International““ pakviesti keli poetai, jų tarpe naujausias Nobelio premijos laureatas graikas Odysseus Elytis. Pirmą sykį nutarta kviešti ir lietuvį. Kiek žinoma, festivalio rengėjai planavo kviešti poetą iš okupuotos Lietuvos, bet priėjo išvados, kad autentiškas poetas iš ten nebūtų išleistas, o festivalis būtų atsiųstas nebent oficialus autorius, negalintis sukelti Vakaruose susidomėjimo. Todėl kvietimą gavo Los Angeles gyvenantis Tomas Venclova.

Festivalyje kasmet išrenkamas vienas poetas, rašąs mažiausią žinomą kalbą (flamandų, olandų, turkų, katalonų ir pan.), kurio kūrybą kiti festivalio dalyviai išverčia į savo kalbas ir plačiai publikuoja. Siemiet pasirinkta kaip tik lietuvių kalba ir Tomo Venclovos poezija. Reikia pastebėti, kad T. Venclova yra ne tik pirmasis lietuvis, bet ir pirmasis pabaltietis bei pirmasis SSSR pavergtų tautų atstovas, susilaukęs šios garbės.

„Poetry International“ įvykiai bus plačiai rodomi per Olandijos ir Europos televiziją. Grįžęs iš Europos, Tomas Venclova numato persikelti iš Los Angeles į New Haven, Conn., nes jam yra pasiūlyta profesūra Yale University. Ten jis dėstys tris kursus — lietuvių kalbą (kurį Yale ligi šiol, be rodo, dar nebuvo dėstyta), rusų literatūrą ir struktūrinę poetiką.

Mirė Jean Paul Sartre

Vienas iš ryškiųjų pokario dešimtmečiuose prancūzų filosofų, esėistų, dramaturgų, romanistų ir kritikų — Jean Paul Sartre mirė balandžio 15 d., sulaukęs 74 metų. Paskutinį laiką praleidęs namuose, kurį palikęs 1964 metais. Paskutinį laiką praleidęs namuose, kurį palikęs 1964 metais. Paskutinį laiką praleidęs namuose, kurį palikęs 1964 metais.

Jean Paul Sartre (1905-1980. IV. 15)

kijos okupacijos Sartre šios krypties savo užsidegime gerokai atvėso.

Lietuviškoje lektūroje J. P. Sartre'ui atitinkama vieta yra paskirta ir dr. Juozo Girniaus 1964 metais I Laisvės fondo ietuviškai kultūrai ugdyti išleista veikalė „Žmogus be Dievo“. Idomu dar ir tai, kad 1965 metų vasarą J. P. Sartre yra lankęsis ir Lietuvoje. Jo novelių ir dramų yra ten taigiai išleista. O Vilniaus dramos teatre buvo vaidinami jo scenos veikalai.

1964 metais Jean'ui Paul'ui Sartre'ui paskirta ir garsioji Nobelio literatūros premija. Tačiau autorius jos atsisakė ir nevyko pasiimti, nenorėdamas kokia nors forma susirišti su institucija.

Septintoji Baltiškųjų studijų konferencija

Baltiškųjų studijų konferencijos jau apščiui metų yra tapusios visų baltų ir jais besidomintių kitų tautų mokslininkų suvažiavimų dienos. Siemiet jos vyks Georgetown'o universitete, Washington, D.C. nuo birželio mėn. 5 d. iki birželio mėn. 8 d. Jis paprastai globoja ir organizuoja Baltiškųjų studijų puoselėjimo draugiją (The Association for Advancement of Baltic Studies — AABS). Šių metų septintajai konferencijai talkina dar ir pats Georgetown'o universitetas.

Visos programos kordinatorius yra Juris Sileniks (Carnegie Mellon University). Vietoje dar jam talkina George Viksnins (Georgetown University) ir Tōnu Farming (University of Maryland).

gintaro vaidmeniui senajame pasaulyje. Čia pagrindinė paskaitininkė yra naujoji AABS pirminkė prof. Marija Gimbutienė, kuri konferencijai pateiks naujausius gintaro istorijos duomenis.

Aplamai visoje konferencijoje pramatomos apie 100 įvairių, šakotąją baltistiką liečiančių paskaitų. Vien tik Baltijos kraštų istorijai skirta 26 paskaitos bei simpoziumai. Apščiui dėmesio bus skirta ir šiandieninei kultūrinei bei politinei Baltijos šalių situacijai.

Literatūros sekcijai vadovaus prof. Birutė Ciplijauskaitė. Šią sritį lieta 15 paskaitų, nagrinėjančių baltų literatūras išvijoje ir tėvynėse.

Netruks temų ir kalbotyros,

Kelios pastabos

(Atkelta iš 3 psl.)

nors išsilaikytume ir galėtume dirbti, kas dar galima. Tęskite toliau savo darbą. Tai buvo gražus ir patriotinis gestas”.

Papasakojo Balys ir dar vieną įdomų anų laikų epizodą. Kartą 1940 m. rudenį į akademijos namus Antakalnyje, kur buvo įsikūręs Tautosakos archyvas, atvyko partijos sekretorius K. Preikšas ir du uniformuoti vyrai (vienas iš jų buvo NKVD viršininkas A. Guzevičius) pareikalavo aprodyti patalpas. Balys atsakė, kad tuo reikalu kreiptųsi į akademijos prezidentą, kuriam Preikšas ir paskambinęs. Rašo Balys: „Kai Preikšas išsirekęs pagaliau nutilo, tai girdžiu, kaip Krėvė ramiai telefono triūbelėje kalba: „Ko jūs ginčijatės su mažu tarnautoju, jis vykdo mano įsakymą... Jei norite akademijos žinioje esančius rūmus apžiūrėti, tai pirmiausia prašyčiau kreiptis į mane. O tokiu tonu tai smetonininkas laikais niekas su manimi taip nesikalbėdavo“. Toliau prisimena Balys: „Išėjo, o aš galvoju sau: dabar tai griebs mane, kaip „smetonininką“. Skambinu vėl Krėvėi, kaip čia dabar bus. O jis mane ramina: „Tai ir gerai, kad taip padarė. Niekio neatsitiko; matyt, patys susigėdo, tokio savo elgesio“.

Būtų betgi naivu manyti, kad jie taip jau ėmė ir „susigėdo“. Daug patikimesnė tokia prielaida, kad „smetonininką“ Balį ir toliau apgynė akademijos prezidentas Krėvė, pamiršęs praeitį ir Baltiją pa-miršti pataręs.

Nemalonu buvo skaityti šiurkštų Balio rašinį, ir dar kaip tik 1979 metais, kai pagarbiai minėjome akademijos prezidentas Krėvė, pamiršęs praeitį ir Baltiją pa-miršti pataręs.

Paskirtos Pulitzerio premijos

Žinant Amerikos turtingumą, kasmet skiriamos Pulitzerio premijos (net lyginant su musiškeimis) gali atrodyti pinigine prasme per menkos. Jos yra tik tūkstantio dolerių. Tačiau prestižinė prasme jos yra žymios krašte žurnalistinio ir aplamai kultūrinio gyvenimo viršūnė. Suprantama, rašytojui, laimėjusiam Pulitzerio premiją, naujos tūkstantinės savaimės pradeda plaukti, kai premijuotajai knygai prireikia naujų laidų.

Tai yra pati ryškiausia premija, skiriama gausiausiui kiekiui įvairių sričių laimėjimams. Daugiausia jų tenka šių dienų šakotajam žurnalizmui. Laikraščiu vardų ir žurnalistų pavardžių čia tiesiog byra kaip iš gausybės rago.

Siemiet išskirtinai įsidėmėtinos šių sričių literatūrinė prozos premija — Norman Mailer „The Executioner's Song“; poezijos premija — Donald Justice „Selected Poems“; muzikos — David Del Tredici „In Memory of a Summer Day“; istorijos veikalo premija — Leon Litwack „Been in the Storm So Long“; biografinio veikalo premija — Edmund Morris „The Rise of Theodore Roosevelt“; dramų veikalo — Lanford Wilson „Talley's Folly“.

tautosakos bei mitologijos sekcijose. Sigita Ramanauskas vadovaus švietimo sekcijai. Nebus užmiršta ir bibliografija. Hitlerio ir Stalino laikų periodą (1940-1953) Baltijos kraštuose nagrinės simpoziumas, kuriam vadovaus prof. Vytautas S. Vardys. Bus apžvelgtos ir ekologinės Baltijos kraštų problemos. Speciali sesija yra skirta ir Baltijos kraštų studentų organizacijoms.

Reikia tikėtis, kad konferencijoje lietuvių netrūks ne tik paskaitininkų tarpe, bet ir smalsioje auditorijoje.

Vytautas Kašuba.

Vytautas Didysis (1350–1430)

Vytauto Didžiojo 550 metų mirties sukaktuvių akademija Chicagoje

Vyresniosios kartos dar daug kas atsimena, kaip 1930 metais nepriklausomoje Lietuvoje plačiai valstybiniu mastu buvo minima Vytauto Didžiojo 500 metų mirties sukaktis. Buvo specialiai sukurta Vytauto paveikslas, kuris iškilmingai išvaldė valstybinius ordinas už ypatingus nuopelnus Lietuvai. Buvo paskelbtas literatūrinis konkursas parašyti grožinės literatūros veikalus, kurie iškilmingai išvaldė valstybinius ordinas už ypatingus nuopelnus Lietuvai. Buvo paskelbtas literatūrinis konkursas parašyti grožinės literatūros veikalus, kurie iškilmingai išvaldė valstybinius ordinas už ypatingus nuopelnus Lietuvai.

Žinoma, visose tose jubiliejinėse pastangose neapsieita ir be tam tikro kuriozo. Sakysim, literatūriniam konkurse premijos teko didžia dalimi šiandien jau kone užmirštiems veikalams, kai tuo tarpu konkurse dalyvavusio Balio Ruogos dramai „Milžino paukščių“ nebuvo paskirta jokia premija. O šiandien Balio Ruogos „Milžino paukščių“ yra laikoma vienas iškilniausių šių rūšių veikalų visoje mūsų dramaturgijoje.

Vyresnieji turbūt dar stebisi:

Filmų įvairumai

„Jesus“ yra naujas spalvotas filmas — jautrus, neįskreiptas ir sąžiningas žvilgsnis į Kristaus gyvenimą.

Kristaus gyvenimo istoriją yra viena pačių didingųjų bet kada atspasakotų šioje žemėje. Todėl nenustabu, kad ji ir būdavo pasakojama dažniausiai. Ekране pasipildavo ir dar kaip tik šiuo laiku televizijoje kartojamos įvairiausios versijos: „Karalių karaliai“, „Diena, kurią Kristus mirė“ ir pan. Viena filmo net paties Kristaus nerodė, tik jo balsą, perdavė, sakdami, kad neįmanoma atvaizduoti Jo dieviško veido.

Ir dabar, kaip tik Velykoms, vėl pasirodė naujas filmas apie Jėzų. Reklamuojama, kad filmas apie „vyra, kurį matėte ir pažįstate“. O pačiame ekrane filmas tituluojamas „Jėzaus viešas gyvenimas“.

Filmas susuktas pagal Luko Evangeliją ir laikomasi autentiškumo. Neperkrautas, neišstetastas, nenuboduotas, stebimas įdomiai ir gyvai. Apie Velykas televizijoje iš trijų rodomų filmų apie Kristų vienas „Jėzus iš Nazareto“ tęsėsi net 3 dienas po porą valandų. Šiame filme Jėzaus gimimas, kūdikystė, vaikystė tik trumpai suminėta bei parodyta prologe, o pats filmas jau prasideda su Kristaus apaštalavimu, jam būnant 30 m. amžiaus.

Filmas smarkiai bazuoja į stebuklus ir jė skoningai bei įtikinamai pa-

rodėti. Atrodo, lyg filmo gamintojas John Heyman turėjo didelį literatūrinį tikėjimą. Jis Lukas pasakė, kad Sv. Dvasia nusileido balandžio pavidalu, tai ir filme mums parodoma, kaip baltas balandis nuplasnojo ant Jėzaus pečių.

Sveikintina, kad filmas susuktas gražiaiame Izraelyje — jauti tikrumą, stebėjimas gyva atvaizdavimu Kristaus, vaikščiojančio dulkėtai keliais gražaus, bet įvairiuose rūpesčiuose paskendusio krašto.

Brian Deacon, jaunas anglų aktorius, suvaidina Jėzų paprastai ir jautriai. Jis perduoda nemirtinguosius žodžius rimtu, pagrabiu, o ir labai užtvirtintu tonu nepaprasto žmogaus, veikiančio Dievo vardu. Tačiau Jėzaus vaidimas filmo nėra nei nepaliekiamas šventybė, nei koks pasipūtęs, trūkmingas stebukladaris.

Kitą labai jautrų, bet per dūm žmonišką portretą sukūrė Niko Matai šv. Petro rolėje. Savo trim Kristaus išsibėgimais tas vyras parodė gėdingą susirūpinimą, vis labiau grimzdamas į praeitį liūną.

Aukščiausi momentai filme buvo sukurti Paskutinėje vakarienėje ir Nukryžiuojam. Kukli vyno taurė perduodama nuo vieno rimto veido prie kito, kai Jėzus kalba, ir duona, laužoma liūtančiu garsu, kuris pakimba ore lyg aiškus svarbių nutarimų ženklas. O Nukryžiuojam scenos dar nė vienas neperdavė taip stipriai ir efektingai kaip šis.

Stasė Semėnienė

Laiškogramos, arba elektroninis paštas šiame dešimtmetyje

Apie elektroninio pašto technologiją profesiniuose sluoksniuose kalbama gal dešimtis metų. Tai nauja, smarkiai patobulinta komunikacijos priemonė, kuri tarpininkaus, sakykime, tarp laiško siuntėjo ir laiško adresato vietovių. Šios naujos didysis skirtumas nuo šiandien veikiančios pašto sistemos glūdi tame, kad elektroniniu paštu siųsime ne prirašytą popieriaus lapą užklijuotame voke, bet tik pačias laiško žinias — informaciją — kuri adresato vietovėje bus atspausdinta lygiai taip, kaip buvo originale, ir jam ar jai įteikiama.

Vartojant telegrafo analogiją, ši komunikacijos priemonė, bent iš paviršiaus, neatrodo labai radikali: kam reikia, tas jau daug metų gali savo laiškus ar žinias telegrafuoti kur tik nori; pvz., šiandien jau yra net kabelinių televizijos programų sistemų, kurias galima „prenumeruoti“. Šiaipgi telegrafinio pobūdžio žinių perdavimą plačiai naudoja žinių agentūros, biržos rinkos įmonės, įvairios kitos bendrovės ir t.t. Daugelis įmonių turi šitaisė savo nuosavus telegrafo aparatus, turi savo nuosavus telegrafinių ar net radijo ryšių tinklus ir telegrafo numerus. Tačiau, pavarčius bet kokią telegramą, yra aišku, kad tai yra lėta, gana grubi ir labai ribota komunikacijos priemonė, savo egzistenciją pateisinanti tik savo pigumu. Juk telegramos šriftas yra labai prastas, dažnai būna purvinai atspausdintas, įprastinių skyrybos ženklų yra mažai, klaidų yra pasitaikę daug ir t.t. Gali būti ir švariai rašomąja mašinėle ar ir ranka paruotą originalo medžiagą, kartu su grafomis, nuotraukomis bei kitomis vaizdinėmis priemonėmis perduoti ir siunčiamą vietovę ir ten viską įteikti adresatui. Čia ir glūdi elektroninio pašto viltis.

Žinovai teigia, kad elektroninio pašto ateitis yra neatskiriama nuo surišta su pakankamai išvystintomis bendrosios komunikacijos priemonėmis. Čia, aišku, turima galvoje ne tik informacijos persiuntimas elektroniniu būdu, vieliomis ar radijo bangomis, bet ir tinkama, kainų atžvilgiu prieinama, informacijos įskaitymo mašina siuntėjo vietovėje ir koks nors spausdinimo prietaisas pas adresatą. Noroms nenoroms, tokie sistemos kontroliuoti reikia ir dabar jau visur paplitusio kompiuterio...

Šiuo metu jau veikia net kelios skirtingos elektroninio pašto rūšys, kaštams krinant ir elektroninio pašto naudojimui augant, ateityje jų bus daugiau. Pavyzdžiui, JAV Pašto tarnyba kartu su Western Union telegramų bendrove turi kiekvienam asmeniui lengvai prieinamą „laiškogramas“ (angliškai — „mailgram“), kurios, atrodo, ir yra siunčiamos labai panašiai kaip telegramos. Laiškogramose gal matome patį mažiausią technišką patobulinimą, paūgėjimą nuo telegramų lygio, nors administracinė pažanga čia padaryta didelė, įvedant Pašto tarnybos ir Western Union pilnutinį bendradarbiavimą laiškogramų tarnyboje. Paštas laiškogramą priima, Western Union ją persiunčia, paštas ją tiesiogiai įteikia.

Antrojo kategorijos yra įvairūs privačiai naudojami bei išlaikomi komunikacijos tinklai, kurie šią laiškogramų technologiją paskutinio dešimtmečio bėgyje išstebulino. Pastebėtina, kad įvairūs patobulinimai buvo atlikti tais laikais, kai Paštų tarnyba bei Western Union snaudė praėjusių dešimtmečių ar net šimtmečio žiemos miegę ir radi-

kalesnėms naujovėms didesnio dėmesio nerodė.

ITT bendrovės išlaikoma PAXPAK informacijos perdavimo sistema yra trečioji ir šiandien bene toliausiai pažengusi pilnų dokumentų persiuntimo prasme. Čia jau iš tikrųjų siunčiama ir priimama ne tik raidės, bet viskas — visa informacija, viskas, kas tik yra popieriaus lape, originale Siunčiamojame teksto originalas čia lieka pas siuntėją; persiunčios medžiaga gavėjo vietovėje yra iš naujo atspausdinama ant popieriaus arba parodoma prietaise, kuris yra panašus į televizijos aparatą.

Pagaliau prieiname ir prie tokių komunikacijos sistemų, kurių koks nors gaminys, kuris yra kontroliuojamos kompiuterių ir naudoja maždaug FAXPAK technologiją. Pastarosios ateities dienose mums žada daug netikėtų galimybių. Čia kalbama apie „ateities įmones“, kuriose dirbant, nereikės būtinai visiems tarnautojams kasdien, tarp 8 ir 5 val. suvažiuoti į įstaigos vietovę, pvz., laikraščio redakciją. Turėdami tokias sistemas, galėsime dirbti nors ir savo namuose ar savo apylinkėje, suprantant, kad tokia įmonė nebus koks nors gamybos fabrikas, kuriam reikia didelių mašinų, daug žaliavų ir t.t. Komunikacija su kompiuteriais, informacijos įrašymo ir greito, pigaus atspausdinimo mašinos duoda vilčių didelėms pasikeitimams „baltakalnių“ darbo aplinkoje.

ITT FAXPAK, šalia dokumentų persiuntimo mašinos, turi ir garsinius prietaisus, kurie žodžiu, bet ne raštu, duoda instrukcijas tarnautojams, aptarnaujančioms mašiną. Idomu, kad PAXPAK naudojimo kainos svyruoja tarp 16 centų į minutę iki 6 centų min. Palyginus su 7 minučių vidurdenio telefoninių paskambinimų iš New York'o į Los Angeles, kurio kaina šiandien būtų 2,82 dol., PAXPAK kainuoja daug mažiau — nuo 2.24 dol. iki 1.40 dol. Taigi naujoji sistema yra ekonomiškai pateisinama jau dabar!

Nesileidžiant plačiau į techniškas detales, gali būti įdomu suformuluoti šiek tiek tokias išvadas. Jos būtų tokios:

Pirma, elektroninis paštas šiame dešimtmetyje paplisis ir atidarys visai naują, eiliniam žmogui iki šiol negirdėtą erą.

Antra, elektroninis paštas smarkiai sumažins šiandien įprastąjį pašto apkrovimą siuntimis ir tuo pačiu visur jaučiamą rūpestį bei nepasitenkinimą.

Trečia, elektroninis paštas konkuruos su telefonu ir dėl tos konkurencijos telefoninių ryšių kainos turės sumažėti. Puikiai Ketvirta, iškilis apščiui naujų, teisinių problemų. Pvz., reikės įstatymų, reguliuojančių bei garantuojančių autorių teises, nes knygą ar laikraštį siųsti elektroniniu paštu bus už įstatymo ribų — toks siuntimas atrodytų kaip knygos kopijavimas! Tada gal greičiau atsiras ir elektroninės knygos bei elektroniniai laikraščiai: pirkime knygą, kuri bus atspausdinta ne ant popieriaus lapu, bet įrašyta į kompiuterį; už dolerį (ar sakykime, su infliacija, už 100 dol....) galėsime knygas perskaityti televizijos ekrane arba specialiai atspausdinus ant popieriaus, tada jas galėsime skaityti automobilių, autobuso ar atostogų metu — pajūryje.

Elektroninio pašto technologija jau yra mūsų eroje, mūsų tarpe. Reikia tikėtis, kad jis bus praktiškai naudingas ir ekonomiškai prieinamas lietuviams lietuviškų reikalų tarnyboje.

Antanas Dundzila